

Опублікована

Карпова І.Г. Тестова методика дослідження творчої обдарованості студента // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. - №11. С. 34-43.

**ТЕСТОВА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ
ОБДАРОВАНОСТІ СТУДЕНТА**

Карпова І. Г. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Чернігівського державного технологічного університету

Анотація. Проблема розвитку творчих обдарувань молодого покоління – майбутніх політиків, науковців, культурних діячів та ін., які будуть розбудовувати українську державу, набула особливої значущості в сучасному соціально-педагогічному просторі. В зв'язку з цим зростає увага до проблеми творчого розвитку особистості, зокрема, розробки механізмів виявлення і розвитку творчого потенціалу молоді. В статті подається діагностична методика виявлення творчої обдарованості студентів у процесі їх літературно-мистецької діяльності.

Ключові слова: творча обдарованість, розвиток творчої обдарованості, тест, студент.

Аннотация. Проблема развития талантов представителей молодого поколения – будущих политиков, ученых, культурных деятелей и др. – строителей украинского государства приобрело особое значение в современном социально-педагогическом пространстве. В связи с этим возрастает внимание к проблеме творческого развития личности, а именно, разработки механизмов выявления и развития творческого потенциала молодежи. В статье подается

диагностическая методика выявления творческой одаренности студентов в процессе их литературно-художественной деятельности.

Ключевые слова: творческая одаренность, развитие творческой одаренности, тест, студент.

Постановка проблеми. Україна на початку ХХІ століття переживає якісно новий етап свого розвитку – етап розбудови суверенної, правової держави, що вимагає, у свою чергу, підготовки відмінних спеціалістів, вихованих на засадах пріоритету загальнолюдських цінностей, шанобливого ставлення як до історичних, духовних традицій свого народу, так і до культурних надбань інших народів.

Особлива роль у вирішенні завдань, що стоять перед Україною, безперечно, належить молоді, оскільки її представники – це майбутні політики, державні, наукові, культурні діячі, управлінці, працівники виробництва, які й будуть вирішувати складні економічні, екологічні, соціальні та інші проблеми суспільства. Отже, допомогти кожній людині, в тому числі, представникам студентської молоді розкрити свій творчий потенціал, виходячи із зазначених актуальних проблем України – важливе державне, соціальне і педагогічне завдання.

Формування творчої особистості, розвиток всіх її задатків і обдарувань завжди розглядалися педагогікою як одне із найважливіших освітньо-виховних завдань. Цій проблемі присвячені міркування багатьох видатних науковців-педагогів минулого і сучасності (Й.Г. Песталоцці, К.Ушинський, С. Русова,

А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.).

Так, скажімо, В. Сухомлинський вважав одним із найголовніших завдань педагогіки розкриття індивідуальних здібностей кожного представника підростаючого покоління [15], бо кожна дитина, кожний представник молодого покоління потенційно обдаровані, мають творчі задатки до певної діяльності, й тому в навчальному закладі мають бути створені такі умови, щоб кожний із них зміг розвиватися у процесі улюбленої творчої діяльності.

Видатний український педагог, зокрема, писав, що “розвиваючи здібності... у сфері художньої творчості”, не треба ставити за мету “зробити музику або живопис... майбутньою професією”, бо це є завданням спеціальних шкіл; “наш обов’язок – всебічно розвивати особистість...”, виявляти її обдаровання, формувати здібності до художньої творчості “для багатогранного повноцінного духовного життя” [15, с.128]. Отже, допомога у розкритті творчого потенціалу підростаючого покоління є важливим і актуальним педагогічним завданням, а особлива увага при його виконанні повинна звертатись на тих представників дітей та молоді, які не мають яскраво виражених задатків.

Для реалізації окреслених цілей творчого розвитку молоді важливого значення набуває, зокрема, дослідження як феномену творчої обдарованості особистості, так і механізмів виявлення і розвитку обдарувань людини, й, зокрема, молодого покоління.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження механізмів виявлення і розвитку творчих обдарувань молоді наявне у працях Р. Вайноли [1],

Н. Вішнякової [3], І. Драч [4], І. Періг [10; 11], Р. Ткач [3], С. Сисоєвої [14]. Так, С. Сисоєва та Р. Вайнола дослідили методику оцінки творчих якостей учнів; Н. Вішнякова, Р. Ткач розробили тест “Креативність”, що може бути застосований при оцінці якостей, якими володіє креативна особистість, яка займається будь-яким видом творчої діяльності; І. Періг здійснила розробку тренінгової методики та діагностики креативності студентів природничо-наукових спеціальностей; І. Драч запропонувала методику підрахунку оцінювання творчого потенціалу студентів технічних спеціальностей.

Питання механізмів виявлення та розвитку творчої обдарованості студентів у процесі їх літературно-мистецької творчості під час позанавчальної діяльності у соціально-педагогічному середовищі вищого навчального закладу досліджено недостатньо, що й зумовило **актуальність дослідження**. Отже, **метою статті** є дослідження механізмів виявлення творчої обдарованості студентської молоді, а саме діагностичної методики тестування та самооцінки студентом власної творчої обдарованості у процесі його літературно-мистецької діяльності.

Основний матеріал. Підґрунтям сучасних психолого-педагогічних поглядів на проблему здібностей і обдарованості є вчення вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів І. Беха, Дж. Гілфорда, С. Гончаренка, В. Дружиніна, В. Клименка, Г. Костюка, Н. Лейтеса, А. Матюшкіна, В. Моляко, С. Рубінштейна, Б. Теплова, Е. Торренса та ін.

Під творчою обдарованістю ми розуміємо індивідуальну потенційну своєрідність творчих задатків (здібностей) людини, що забезпечують

особистості успішну реалізацію її обдарувань (інтелектуальних, академічних, художніх тощо) та дозволяють їй досягати значних (вище умовного “середнього” рівня) успіхів у певній галузі діяльності.

Дослідження питання розвитку творчої обдарованості студентської молоді [5; 6] дозволило прийти до висновку, що проблема феномена творчої обдарованості, творчо обдарованої особистості знайшла своє ґрунтовне відображення як у зарубіжній, так і у вітчизняній науці, хоча й досі відсутні єдині критерії у визначенні сутнісної основи цього феномена, тому одні вчені (К. Абульханова-Славська, Д. Богоявленська, Л. Єрмолаєва-Томіна та ін.) при його розгляді виходять із принципу виявлення провідної якості такої особистості (творча активність, творче мислення, творчі здібності, інтелектуальна активність тощо); інші (Я. Пономарьов, В. Рибалка, С. Сисоєва та ін.) – із принципу системного підходу при визначенні якостей такої особистості. Нарешті, третя група дослідників (В. Алфімов, Н. Артемов, Дж. Гілфорд, О. Левченко, Р. Мілґрем, Дж. Рензулі, В. Моляко, Г. Тимошко та ін.) вважає, що найдоцільніше починати вивчення означеного феномена з окреслення відповідної моделі творчої обдарованості особистості.

Створення моделі творчої обдарованості особистості студента необхідне для того, щоб звернути увагу педагогів на розвиток тих якостей особистості, що здатні забезпечити її творчий розвиток, високі результати творчої діяльності. При розробці змісту якостей (показників), віднесених нами до кожного з критеріїв творчої обдарованості студента у відповідній моделі творчої обдарованості особистості (світоглядного, інтелектуально-творчого,

мотиваційного, емоційно-вольового, практично-процесуального) ми використали наукову літературу [2; 7; 8; 9; 13], власний практичний досвід, результати ранжування якостей, запропонованих студентами Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці, Поліцейської фінансово-правової академії (м. Бровари) у вигляді переліку зі ста показників.

Отже ми, виявивши якості творчої обдарованості особистості, вважаємо, що творчий розвиток студента, який реалізує себе в мистецькій (літературній, літературно-мистецькій) діяльності, великою мірою залежить від розвитку духовної сфери особистості, її інтелектуальних якостей, особливо таких як: спостережливість, розвинене образне мислення, творча уява, фантазія, асоціативність тощо. Разом із тим успішна реалізація творчого потенціалу неможлива без розвинених мотиваційних якостей у студента, його спрямованості на творчість; не останню роль в успішній реалізації відіграють особистісні, вольові якості молодшої людини (активність, самостійність, наполегливість, вміння відстоювати власну точку зору), а також сформованість навичок у літературно-мистецькій діяльності.

Саме тому в психолого-педагогічній моделі творчої обдарованості студента, який реалізує себе в художньо-творчій (літературно-мистецькій) діяльності, ми визначили наступні якості (показники): *світоглядні* – філософське сприйняття дійсності, розвинений світогляд, орієнтація на позитивні морально-естетичні, духовні цінності; *інтелектуально-творчі* –

достатній рівень знань та їх різнобічність (обізнаність із різних, зокрема, гуманітарних наук, літератури, мистецтва), спостережливість, розвинена пам'ять, розвинене художньо-образне мислення, творча уява (фантазія), інтуїція, оригінальність мислення, асоціативність; *мотиваційні* – потреба у творчості, потреба у самореалізації, потреба в досягненнях; *емоційно-вольові якості* – емоційність, комунікабельність, вольові якості – самостійність, ініціативність, наполегливість; *практично-процесуальні* – сформованість навичок літературно-мистецької діяльності, здатність до планування та самоорганізації роботи, навички аналізу та самоаналізу.

Отже, ми здійснили спробу структурувати дані якості й визначити кожную групу як *критерій оцінки прояву творчої обдарованості* студента в позанавчальній діяльності вищого навчального закладу.

Отже, за *світоглядним критерієм* ми об'єднали такі показники, як “Філософське сприйняття дійсності”, “Розвинений світогляд”, “Орієнтація на позитивні морально-естетичні, духовні цінності”. Показник творчої обдарованості “Філософське сприйняття дійсності” характеризує, наскільки студент замислюється над ходом історичного розвитку світу, філософськими проблемами виникнення життя на Землі, сенсу людського існування, життя і смерті тощо. Показник “Розвинений світогляд” показує, наскільки студент володіє системою переконань, принципів, ідеалів, має узагальнені уявлення про світ, людину, її місце у світі. Показник “Орієнтація на позитивні морально-естетичні, духовні цінності” розкриває те, що студент не лише естетично відноситься до дійсності, виявляє інтерес до літератури, мистецтва, й а має

бажання розвивати свої знання і розуміння прекрасного; прагне жити і діяти за законами краси; володіє високою культурою мови і поведінки; має позитивні моральні переконання.

За *інтелектуально-творчим критерієм* нами поєднані такі показники: “Достатній рівень знань та їх різнобічність”, “Спостережливість”, “Розвинена пам’ять”, “Розвинене художньо-образне мислення”, “Творча уява (фантазія)”, “Інтуїція”, “Оригінальність”, “Асоціативність”. Показник творчої обдарованості “Достатній рівень знань та їх різнобічність” (обізнаність із різних, зокрема, гуманітарних наук, літератури, мистецтва) із огляду на завдання нашого дослідження характеризує те, наскільки студент має ґрунтовні відомості з різних (зокрема, гуманітарних) наук, літератури, обізнаний із життям і творчістю видатних українських та зарубіжних поетів, письменників, літературних діячів, окремими видами мистецтва, володіє багатим словниковим запасом. Показник “Спостережливість” свідчить про здатність студента швидко схоплювати об’єкти оточуючої дійсності, помічати істотне в них. Показник “Розвинена пам’ять” свідчить про здатність студента фіксувати, зберігати і поновлювати у свідомості об’єкти оточуючої дійсності, результати попередньої діяльності.

Показник “Розвинене художньо-образне мислення” показує, наскільки студент володіє здатністю створювати самостійні художні образи, художньо-образні системи в різних видах літературно-мистецької діяльності. Показник “Творча уява (фантазія)” розкриває здатність студента на основі попереднього досвіду самостійно створювати нові образи, що реалізуються в оригінальних і

цінних продуктах діяльності, а також його схильність до фантазування. Показник “Інтуїція” свідчить, наскільки студент здатний до прямого бачення суті речей, знаходить правильне рішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів її досягнення, вирішення. Показник “Оригінальність” розкриває, наскільки студент здатний продукувати думки, що відрізняються від загальноприйнятих поглядів. Показник “Асоціативність” характеризує здатність студента в процесі творчої діяльності використовувати різні асоціації, тобто суб’єктивні образи об’єктивного зв’язку між предметами і явищами.

За *мотиваційним критерієм* ми виділяємо такі показники творчої обдарованості студента: “Потреба у творчості”, “Потреба у самореалізації”, “Потреба у досягненнях”. Показник творчої обдарованості “Потреба у творчості” розкриває прагнення студента до творчої діяльності, її продовження і розвитку. Показник “Потреба у самореалізації” свідчить про те, наскільки студент прагне до якомога повного виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей, вираженню їх в діяльності. Показник “Потреба у досягненнях” характеризує намагання студента бути успішним, його прагнення до досягнення мети у творчості.

За *емоційно-вольовим критерієм* нами поєднані наступні показники: “Емоційність”, “Комунікабельність”, “Самостійність”, “Ініціативність”, “Наполегливість”. Показник “Емоційність” свідчить про те, наскільки студент відкрито, швидко проявляє почуття і емоції, проявляє позитивну емоційну реакцію при виконанні творчої діяльності. Показник “Комунікабельність” розкриває те, наскільки студент володіє здатністю швидко опанувати досвід

творчої діяльності інших людей, співпраці у творчості, вміє спілкуватись і вирішувати конфлікти. Показник “Самостійність” свідчить, що студент має низьку потребу в допомозі при вирішенні певних завдань, вміє в процесі творчої діяльності висувати нові завдання і самостійно знаходити потрібне рішення. Показник “Ініціативність” характеризує здатність та схильність студента до активних і самостійних дій. Показник “Наполегливість” розкриває те, наскільки студент вміє активно викликати дії, потрібні для подолання труднощів та енергійно діяти під час досягнення мети.

За *практично-процесуальним критерієм* ми виділяємо показники: “Сформованість навичок літературно-мистецької діяльності”, “Здатність до планування та самоорганізації роботи”, “Навички аналізу та самоаналізу”.

Показник “Сформованість навичок літературно-мистецької діяльності” свідчить, наскільки студент володіє операціями творчої діяльності як важливими складовими майстерності, навичками літературно-мистецької діяльності, вміє виконувати творчі завдання. Показник “Здатність до планування та самоорганізації роботи” розкриває, наскільки студент здатний планувати свою роботу, успішно досягати свідомо поставлену мету, наскільки він володіє діями (з елементами автоматичності) рухового, перцептивного, мовного, інтелектуального характеру (отриманих під час виконання творчих вправ). Показник “Навички аналізу та самоаналізу” показує, наскільки студент вміє самостійно працювати з літературою, контролювати відповідність результатів своєї роботи поставленим завданням тощо.

Таким чином, нами визначено п'ять груп критеріїв оцінки проявів творчої обдарованості студентів вищих навчальних закладів. Кожен критерій виявляється як сукупність проявів певних показників (якостей).

Для оцінки прояву якостей нами введено поняття рівня прояву показників творчої обдарованості студента. Залежно від яскравості виявлення кожного показника, особливостей поведінки, ми пропонуємо оцінювання за трьома рівнями: високим, середнім і низьким. Під високим рівнем ми розуміємо постійне виявлення показника в діяльності студента. При цьому відповідні якості виявляються не лише постійно, але й наочно, яскраво. Середній рівень характеризує так звану ситуативну поведінку студента, коли показник, що ми досліджуємо, виявляється лише в певних ситуаціях (у певних видах діяльності, при особистій зацікавленості молодшої людини, при наявності педагогічного впливу тощо). Відсутність чи мінімальний прояв показника, що вивчається, в діяльності студента ми вважатимемо проявом на низькому рівні.

Оцінюючи рівень сформованості показників творчої обдарованості студентів і враховуючи здатність до адекватної самооцінки молодих людей цього віку, ми вважаємо за доцільне використовувати як додаткову експертну оцінку самооцінку студента.

На нашу думку, реалізація студентом творчої обдарованості буде успішною не лише при забезпеченні ефективного педагогічного супроводу обдарованого студента, а й за умови проведення ним, у першу чергу, самодіагностики власної особистості, яка дозволить виявити, наскільки він володіє якостями, що створюють умови успішної творчої реалізації.

Самооцінку рівня прояву (сформованості) показників творчої обдарованості студентів можна здійснити за допомогою тесту “Творча обдарованість студента” [5] (при розробці тесту ми використали тест Н. Вішнякової та Р. Ткач “Креативність” [3], методику діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса [12], методику С. Сисоєвої, Р. Вайноли [1, с. 62-66] стосовно визначення коефіцієнта рівня виявлення творчих якостей учнів, адаптовану до вимог нашого дослідження, а також методику підрахунку оцінювання творчого потенціалу студентів, запропоновану І. Драч [4]), в якому використані такі умовні позначення-індекси: С – світоглядний критерій; Іт – інтелектуально-творчий критерій; М – мотиваційний критерій; Ев – емоційно-вольовий критерій; Пп – практично-процесуальний критерій.

Позначка в дужках означає індекс певного критерію (або показника творчої обдарованості):

1) С (ф) – світоглядний критерій (показник – філософське сприйняття дійсності), С (рс) – світоглядний критерій (показник – розвинений світогляд), С (мец) – світоглядний критерій (показник – орієнтація на позитивні морально-естетичні, духовні цінності);

2) Іт (з) – інтелектуально-творчий критерій (показник – достатній рівень знань та їх різнобічність), Іт (с) – інтелектуально-творчий критерій (показник – спостережливість), Іт (рп) – інтелектуально-творчий критерій (показник – розвинена пам’ять), Іт (хом) – інтелектуально-творчий критерій (показник – розвинене художньо-образне мислення), Іт (ту) – інтелектуально-творчий критерій (показник – творча уява), Іт (і) – інтелектуально-творчий критерій (показник –

інтуїція), Іт (о) – інтелектуально-творчий критерій (показник – оригінальність), Іт (а) – інтелектуально-творчий критерій (показник – асоціативність);

3) М (птд) – мотиваційний критерій (показник – потреба у творчій діяльності), М (пс) – мотиваційний критерій (показник – потреба у самореалізації), М (пд) – мотиваційний критерій (показник – потреба у досягненнях);

4) Ев (е) – емоційно-вольовий критерій (показник – емоційність), Ев (к) – емоційно-вольовий критерій (показник - комунікабельність), Ев (с) – емоційно-вольовий критерій (показник - самостійність), Ев (і) – емоційно-вольовий критерій (показник - ініціативність), Ев (н) – емоційно-вольовий критерій (показник - наполегливість);

5) Пп (нлмд) – практично-процесуальний критерій (показник – навички літературно-мистецької діяльності), Пп (зпср) – практично-процесуальний критерій (показник – здатність до планування і самоорганізації роботи), Пп (нас) – практично-процесуальний критерій (показник – навички аналізу і самоаналізу).

Тест “Творча обдарованість студента”

№ п/п	Індекс	Питання	Образ Я-реальний	Образ Я-ідеальний
1.	С (ф)	Чи замислюєтесь Ви над проблемою походження життя на Землі?		
2.	Іт (з)	Ви вважаєте себе людиною, яка має ґрунтовні знання з різних галузей знань (природничі, мистецтвознавчі, гуманітарні тощо науки)?		
3.	М (птд)	У Вас є прагнення займатись творчою діяльністю?		
4.	Ев (к)	Чи здатні Ви швидко опанувати досвід інших людей?		
5.	Пп (нлмд)	Вам доводилось займатись творчою діяльністю, створювати щось нове?		
6.	С (ф)	Чи замислюєтесь Ви над ходом історичного розвитку світової цивілізації?		

7.	Іт (с)	Ви любите спостерігати за явищами природи?		
8.	М (пс)	Чи є у Вас бажання розвивати свої здібності у будь-якій діяльності (навчальній, організаційній, творчій, управлінській тощо)?		
9.	Ев (е)	Ви отримуєте задоволення при досягненні оригінального результату в практичній діяльності?		
10.	Пп (зпср)	Чи вважаєте Ви себе людиною, здатною долати перешкоди на шляху до мети?		
11.	С (ф)	Чи замислюєтесь Ви над проблемою сенсу людського існування?		
12.	Іт (рп)	Ви здатні, один раз декілька хвилин поспілкувавшись з незнайомою Вам людиною, через деякий час, знову зустрівшись з нею, пригадати місце, обставини, суть попередньої розмови?		
13.	М (пд)	Чи завжди у будь-якій діяльності Ви намагаєтесь досягати успіху?		
14.	Пп (зпср)	Чи здатні Ви планувати свою роботу?		
15.	С (рс)	Чи вважаєте Ви себе людиною, що володіє системою переконань, принципів, ідеалів?		
16.	Іт (хом)	Чи здатні Ви зобразити певне явище, предмет, об'єкт оточуючої дійсності мовою художнього слова, пензля, звуку тощо?		
17.	М (птд)	Ви прагнете лідирувати у творчій діяльності?		
18.	Пп (нас)	Чи здатні Ви контролювати відповідність результатів своєї роботи поставленим завданням?		
19.	С (мец)	Чи думаєте Ви над тим, які таємні причини приховані в оригінальних діях людини?		
20.	Іт (ту)	Чи пишете Ви вірші?		
21.	Ев (с)	Чи відчуваєте Ви низьку потребу в допомозі при вирішенні інтелектуальних завдань?		
22.	Іт (і)	Чи відчуваєте Ви одразу наміри людини при першому погляді на неї?		
23.	М (пс)	Чи прагнете Ви до якомога повного виявлення своїх особистісних можливостей?		
24.	Ев (і)	Ви здатні запропонувати іншим проведення цікавого виховного заходу, навіть якщо знаєте, що будете цілком відповідальні за його проведення?		
25.	Іт (о)	Чи доводилось Вам вдало використовувати речі не за їх прямим призначенням?		
26.	Ев (н)	Чи здатні ви закінчити розпочату роботу, якщо вона виявилась нецікавою для вас?		
27.	С (мец)	Чи бажаєте Ви розвивати своє відчуття прекрасного?		
28.	Іт (а)	Чи зможете Ви використати будь-яку річ не за її прямим призначенням?		
29.	М (пд)	Чи вірно те, що при виконання певної роботи зауваження стимулює Вас більше, ніж похвала?		
30.	Іт (з)	Чи можете Ви назвати прізвища, наприклад, п'ятнадцяти композиторів світу?		

31.	С (мец)	Чи згодні Ви з тим, що вживання нецензурних слів неприпустиме ні за яких обставин?		
32.	Ев (к)	Ви здатні до співпраці у творчій діяльності?		
33.	Іт (с)	Чи здатні Ви по пам'яті описати до дрібних деталей Вашу улюблену картину?		
34.	Ев (е)	Ви відчуваєте емоційне піднесення на початку нової справи?		
35.	М (птд)	Якщо виникне можливість, Ви зміните роботу на більш творчу, але менш оплачувану?		
36.	Іт (рп)	Чи здатні Ви через деякий час описати по пам'яті побачені на фотовиставці роботи?		
37.	Ев (с)	Чи володієте Ви вмінням висувати нові завдання при виконання певної діяльності й при цьому самостійно знаходити потрібне рішення?		
38.	Іт (хом)	Вам подобається описувати побачене за допомогою порівнянь, приказок, алегорій тощо?		
39.	Ев (і)	Вам подобається висувати нові ідеї?		
40.	Ев (н)	Чи правда те, що Ви не розгублюєтесь перед невдачами і продовжуєте йти до своєї мети?		
41.	Іт (ту)	Чи фантазували Ви коли-небудь про те, що можна зробити, отримавши спадок?		
42.	Іт (і)	Чи буває так, що Ви боїтеся йти на зустріч із незнайомою людиною через інтуїтивне хвилювання?		
43.	М (пс)	Ви прагнете реалізувати свій творчий потенціал?		
44.	Ев (к)	Ви вмієте підтримувати розмову, навіть якщо вона Вам нецікава?		
45.	Іт (о)	Чи являється Ваше захоплення чимось рідкісним?		
46.	Ев (е)	Чи співчуваєте Ви людям, які не досягли очікуваного результату у творчості?		
47.	Іт (а)	Чи замислюєтесь Ви над тим, що дуже багато об'єктів матеріального світу (наприклад, в природі) можна порівняти з певними процесами, подіями з людського життя?		
48.	Ев (с)	Ви здатні в складній ситуації прийняти рішення без сторонньої допомоги?		
49.	Іт (з)	Чи можете Ви назвати прізвища, наприклад, п'ятнадцяти художників світу?		
50.	Ев (і)	Чи з легкістю ви зможете підтримати ініціативу інших людей?		
51.	М (пд)	Чи можете Ви сказати про себе, що Ви людина, яка все робить із старанністю?		
52.	Іт (с)	Ви з легкістю опишете зовнішність незнайомої Вам людини, якщо бачили її всього декілька хвилин?		
53.	Ев (н)	Чи зможете Ви продовжити вчитися грі на музичному інструменті, співу, малюванню тощо, якщо Вам скажуть, що Ваші здібності до цієї діяльності дещо обмежені?		
54.	Іт (рп)	Ви зможете, один раз побувавши у незнайомому місті, наступного разу без проблем орієнтуватися в ньому?		

55.	Іт (хом)	Вам подобаються в художніх творах описи явищ природи, битв, історичних діячів тощо?		
56.	М (птд)	Чи отримуєте Ви задоволення в процесі творчої діяльності?		
57.	Іт (ту)	Чи переноситеся Ви в своїх мріях у минуле або майбутнє?		
58.	Ев (к)	Ви здатні вирішувати конфлікти?		
59.	С (рс)	Чи згодні Ви з тим, що людина постійно має працювати над власним удосконаленням?		
60.	Іт (і)	Чи буває так, що Ви з якихось незрозумілих причин не довіряєте деяким людям?		
61.	Ев (е)	Ви переживаєте за долю героїв кінофільмів, які Ви дивитесь?		
62.	Іт (о)	Чи віддаєте Ви перевагу спілкуванню з людьми, які мають незвичні погляди і захоплення?		
63.	М (пс)	Чи підходить Вам вислів: “Коли я працюю, це виглядає так, наче я все ставлю на карту?”		
64.	Ев (с)	Чи здатні Ви при вирішенні певної проблеми знайти нестандартний, такий, що відрізняється від загальноприйнятих поглядів, шлях її розв’язання?		
65.	Іт (а)	Ви легко зможете встановити асоціації для оточуючих Вас об’єктів (наприклад, гроно калини – каплі крові; тополя – струнка дівчина; столітній дуб – кремезний дід тощо)?		
66.	Ев (і)	Ви хотіли б бути організатором зустрічей із цікавими людьми?		
67.	Іт (з)	Чи можете Ви назвати прізвища, наприклад, тридцяти відомих акторів світу?		
68.	Ев (н)	Чи правда те, що Ви не звикли сумніватися при досягненні поставленої мети?		
69.	Іт (с)	Чи зможете Ви, подивившись декілька хвилин на запропоновані Вам десять малюнків, описати їх по пам’яті?		
70.	Іт (рп)	Чи зможете Ви з легкістю відповісти, яка рука піднята вгору у відомої “Статуї Свободи” в США?		
71.	Іт (хом)	Чи правда те, що в школі (гімназії, ліцеї тощо) Вам подобалось писати художні твори з літератури?		
72.	Іт (ту)	Коли зустрічаєтесь із певною проблемою, Ви завжди передбачаєте перспективу її вирішення?		
73.	Іт (і)	Чи відчуваєте Ви, ще не знявши трубку, хто дзвонить Вам по телефону?		
74.	М (пд)	Чи підходить Вам твердження: “Коли мені потрібно прийняти рішення, я намагаюсь зробити це якомога краще”?		
75.	Іт (о)	Якби Ваші знайомі знали, про що Ви мрієте, вони вважали б Вас чудакуватим?		
76.	Іт (а)	Чи вважаєте Ви, що творча людина обов’язково повинна володіти асоціативним мисленням?		

Завдання: відповідаючи на запитання тесту, здійсніть самооцінювання прояву кожного критерію та відповідного показника творчої обдарованості, виставляючи собі по кожному запитанню високий (В), середній (С) чи низький (Н) бал. Високий бал виставляється за умови постійного, частого, яскравого прояву певного критерію (С – світоглядний; Іт – інтелектуально-творчий; М – мотиваційний; Ев – емоційно-вольовий; Пп – практично-процесуальний) та відповідної якості (показника в дужках) або постійного прояву відповідної психологічної реакції на певну ситуацію (“так”, “постійно”, “дуже сильно”); середній бал – при ситуативному прояві певних критеріїв творчої обдарованості в поведінці чи діяльності (що відповідає формулюванню “інколи”, “не завжди”, “частково” тощо); низький бал виставляється за умови відсутності чи мінімального прояву певного критерію творчої обдарованості в діяльності студента (що відповідає оцінці “ні”, “ніколи”, “дуже рідко”). На основі запропонованої формули підрахунків коефіцієнтів Кс (коефіцієнт світоглядного критерію), Кіт (коефіцієнт інтелектуально-творчого критерію), Км (коефіцієнт мотиваційного критерію), Кев (коефіцієнт емоційно-вольового критерію), Кпп (коефіцієнт практично-процесуального критерію) та коефіцієнту творчої обдарованості (Кто) самостійно встановіть рівень сформованості певних психологічних якостей, що створюють умови для заняття творчістю та виведіть коефіцієнт власної творчої обдарованості.

$$K_c = \frac{a + \frac{1}{2}b}{d},$$

де а – кількість В (високих балів), б – кількість С (середніх балів), д – загальна кількість всіх балів (високих, середніх, низьких), що виставив собі студент. За такою ж формулою розраховуються Кіт, Км, Кев, Кпп. Кто (коефіцієнт творчої обдарованості) розраховується за формулою:

$$K_{то} = \frac{K_c + K_{іт} + K_m + K_{ев} + K_{пп}}{5}$$

Отже, при проведенні самодіагностики студенти виявляють, наскільки кожен із них володіє якими критеріями творчої обдарованості (світоглядного, інтелектуально-творчого, мотиваційного, емоційно-вольового, практично-процесуального). На основі отриманих результатів студент здійснює підрахунки коефіцієнтів світоглядних, інтелектуально-творчих, мотиваційних, емоційно-вольових якостей, практично-процесуальних умінь і навичок. На основі запропонованої формули підрахунків коефіцієнтів Кс, Кіт, Км, Кев, Кпп та коефіцієнту творчої обдарованості Кто студент зможе самостійно встановити рівень сформованості показників та вивести коефіцієнт власної творчої обдарованості.

Якщо показник будь-якого коефіцієнту знаходиться в діапазоні 0 – 0,33 – коефіцієнт творчої обдарованості чи конкретного критерію низький; в діапазоні 0,331 – 0,66 – коефіцієнт творчої обдарованості чи конкретного критерію середній; в діапазоні 0,661 – 1 – коефіцієнт творчої обдарованості чи конкретного критерію високий.

Апробація тестової методики на етапі констатувального експерименту (2003-2006 р.р.) відбувалась на базі Чернігівського державного інституту права,

соціальних технологій та праці (приймало участь 775 осіб – студентів спеціальностей “Управління персоналом та економіка праці”, “Правознавство”, “Соціологія. Соціальна робота”), Чернігівського педагогічного (нині – національного) університету імені Т.Г. Шевченка (289 осіб – студентів спеціальностей “Педагогіка і методика середньої освіти. Математика та основи економіки”, “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика та основи інформатики”, “Соціальна педагогіка”).

Аналіз даних самодіагностики дозволив засвідчити, що середні показники самотестування студентами проявів творчої обдарованості значно нижчі, ніж результати педагогічного оцінювання. Так, оцінки показників на високому рівні у експертів-педагогів вищі на 2%, на середньому на 10%, і відповідно, на думку педагогів, на низькому рівні знаходиться на 12% студентів менше. Таким чином, порівняльний аналіз результатів експертної оцінки рівнів прояву критеріїв творчої обдарованості та коефіцієнтів творчої обдарованості образу Я-реального, підрахованих студентами під час самодіагностики засвідчили, що 127 студентів (12 %) двох вищих начальних закладів мають занижений рівень самооцінки.

На етапі формувального експерименту, що проводився протягом 2006-2009 р.р. (Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці; Чернігівський державний (нині - національний) педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка; у дослідженні брали участь 449 студентів I – IV курсів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” та студенти V – VI курсів освітньо-кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” та “магістр” спеціальностей

“Соціологія. Соціальна робота”, “Соціальна педагогіка”) повторна самодіагностика студентами якостей творчої обдарованості підтвердила яскраву позитивну динаміку в розвитку самооцінки студентами проявів власної творчої діяльності. Якщо середній показник позитивної динаміки (у відсотках) учасників контрольної групи становить 1%, то в учасників експериментальної групи відповідно – 28%. Ця динаміка особливо помітно простежується в самооцінці студентами показників мотиваційного, емоційно-вольового та світоглядного критерію. Так, наприклад, кількість студентів експериментальної групи, що оцінили прояв своїх мотиваційних показників на високому рівні, зросла з 7 до 66 осіб (відповідно – 3% та 29%); на середньому рівні показники мотиваційного критерію оцінили на початку експерименту 64 студенти (28%), наприкінці – 154 студенти (68%).

Таблиця 1

Результати самодіагностики рівня розвитку показників творчої обдарованості студентів

Критерій	Рівні	Контрольна група (221 особа)				Експериментальна група (228 осіб)			
		На початок експерименту		На закінчення експерименту		На початок експерименту		На закінчення експерименту	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Світоглядний	В	7	3	6	3	8	4	35	15
	С	76	34	79	36	72	31	169	74
	Н	138	63	136	61	148	65	24	11
Інтелектуально-творчий	В	6	3	7	3	7	3	41	18
	С	64	29	67	30	61	27	158	69
	Н	151	68	147	67	160	70	29	13

Мотиваційний	В	6	3	8	4	7	3	66	29
	С	57	26	59	27	64	28	154	68
	Н	158	71	154	69	157	69	8	3
Емоційно-вольовий	В	9	4	10	5	10	4	56	25
	С	72	33	81	37	69	30	147	64
	Н	140	63	130	58	149	66	25	11
Практично-процесуальний	В	11	5	12	5	10	4	68	30
	С	62	28	67	30	61	27	131	57
	Н	148	67	142	65	157	69	29	13
Загалом	В	8	4	9	4	8	4	52	23
	С	66	30	70	32	65	29	151	66
	Н	147	66	142	64	155	67	25	11

Отже, запропонована нами авторська методика самодіагностики студентами рівня прояву (сформованості) показників творчої обдарованості дозволяє студентам оцінити критерії (та показники) власної творчої обдарованості, які відповідають як Я-реальному, так і Я-ідеальному та зробити відповідні підрахунки коефіцієнтів творчої обдарованості Я-реального та Я-ідеального. Результати співставлення педагогічної оцінки та самотестування доводять, що образ Я-реальний (тобто уявлення людини про себе в даний, конкретний момент) та образ Я-ідеальний (тобто уявлення людини про те, якою вона повинна бути, щоб відповідати суспільним нормам, морально-етичним цінностям, очікуванням оточуючих), як правило, не співпадають, отже коефіцієнт Я-ідеального можна розглядати як ту мету творчої самореалізації, до якої прагне студент.

Таким чином, ідеальна уява про творчу обдарованість виконує функцію регулятора самооцінки і рефлексії, але при цьому слід мати на увазі, що у людей ідеальна уява про свої творчі можливості не співпадає з реальною, вона може бути завищеною чи заниженою. Разом із тим слід мати на увазі, що визначення коефіцієнтів творчої обдарованості образу Я-реального та образу Я-ідеального створює можливості орієнтиру для студента і педагога при визначенні рівня індивідуальної програми розвитку творчої обдарованості особистості.

На нашу думку, здійснений студентом аналіз результатів самотестування творчої обдарованості Я-реального дозволить йому визначити рівень розвитку кожного критерію та кожної якості його творчої особистості, проаналізувати, які з них гальмують творчу самореалізацію, а значить, потребують особливого розвитку.

Висновки. Отже, розроблена нами діагностична методика виявлення творчої обдарованості студента може бути використана не лише для вияву рівня творчої обдарованості студента, а й для його подальшого творчого розвитку у процесі літературно-мистецької діяльності. При цьому співставлення результатів самооцінки студентом власної творчої обдарованості та результатів педагогічного оцінювання дозволяє, провівши індивідуальні бесіди зі студентом та його консультування, скорегувати індивідуальну програму подальшого розвитку творчої обдарованості студента.

З огляду на актуальність підготовки в сучасних умовах не лише високопрофесійних, а й творчих працівників подальшого дослідження потребує проблема розробки механізмів виявлення та розвитку творчої обдарованості

студентів у науковій, природничій, технічній та ін. видах творчої діяльності студента у вищому навчальному закладі.

Література

1. Вайнола Р. Х. Формування творчої особистості школяра в системі виховної роботи: дис. ...на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / Вайнола Ренате Хейкіївна. – К., 1998. – 182 л.
2. Вишнякова Н. Ф. Психологические особенности креативной одаренности / Н. Ф. Вишнякова // Обдарована особистість – пошук, розвиток, допомога : міжнародна науково-практична конференція, Київ, 27-29 квітня 1998 р. : матеріали доповідей та повідомлень. – К. : Гнозис, 1998. – С. 83 – 88.
3. Вишнякова Н. Ф. Тест “Креативность” / Н. Ф. Вишнякова, Р. В. Ткач // Обдарована дитина. – 1998. - № 5-6. – С. 44 – 49.
4. Драч І. Оцінювання творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів / І. Драч // Проблеми освіти. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. – Випуск 41. – С. 153 – 161.
5. Карпова І. Г. Соціально-педагогічні умови розвитку творчої обдарованості студентської молоді у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Карпова Ірина Гораціївна. – К., 2010. – 246 с.
6. Карпова І.Г. Творчо обдарована особистість у психологічних дослідженнях / І.Г. Карпова // Соціалізація особистості: збірник наукових праць / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. Том ХХХ. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. - С. 185 - 198.
7. Костюк Г. С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности / Григорий Силович Костюк ; [под ред. Л. Н. Проколиенко; сост. В. В. Андриевская, Г. А. Балл, А. Т. Губко, Е. В. Проскура]. - К. : Рад. шк., 1989. – 608 с. – На укр. яз.
8. Кульчицька О. І. Особливості художньої обдарованості / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2005. - № 4. – С. 2 – 5.
9. Одаренные дети / [пер. с англ. / общ. ред. Г. В. Бурменской и В. М. Слуцкого; предисл. В. М. Слуцкого]. – М. : Прогресс, 1991. – 376 с.
10. Періг І. М. Тренінгова методика розвитку творчості студентів природничо-наукових спеціальностей / І. М. Періг // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. - № 10. – С. 45 – 50.
11. Періг І.М. Діагностика креативності студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/soc>
12. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Даниил Яковлевич Райгородский. – Самара : Издательский Дом “Бахрах – М”, 2002. – 672 с.
13. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник [для студ. вузів] / В. В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
14. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня: дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сисоєва Світлана Олександрівна. – К., 1997. – 428 с.
15. Сухомлинський В.О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів //Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – Т.5. Статті. – К.: Рад. Школа, 1977. – С.122 – 139.

Відомості про автора:

Карпова Ірина Гораціївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Чернігівського державного технологічного університету.

Дом. адреса: 14026, м. Чернігів, вул. Незалежності, 14/ 126.

Дом. тел. 72-06-04

Моб.: 0954195323

e-mail: irina.karpova.1962@list.ru